

Sakområde: Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Dokumenttyp: Måldokument/strategi
Beslutsfattare: Utbildningsnämnden
Avdelning/kansli: Planeringsavdelningen
Handläggare: Ingeborg Amnéus

Beslutsdatum: 2016-10-12
Träder i kraft: 2017-01-01
Giltighetstid: 2020-12-31
Bör uppdateras före: 2020-12-31

Ev dokument som upphävs:

Bilaga till: Utbildningsnämndens beslut den 12 oktober 2016 (§73/16)

Inriktningsdokument för utbildning på grund- och avancerad nivå 2017–2020

Syfte

Detta inriktningsdokument för utbildning på grund- och avancerad nivå syftar till att prioritera och klargöra utbildningsinriktningen vid SLU de kommande åren (2017–2020). De primära målgrupperna är fakulteter och programnämnder.

Inriktningsdokumentet tar sin utgångspunkt i SLU:s gemensamma strategi¹. I denna finns fokusområdet Studenter och utbildning med det övergripande strategiska målet *SLU är ett attraktivt lärosäte för studenter och har utbildningar med hög kvalitet och samhällsrelevans*. Inom fokusområdet finns fem prioriterade åtgärder med avseende på kvalitetshöjande insatser.² Dessa åtgärder vidareutvecklas och preciseras i detta inriktningsdokument. Därtill tydliggör inriktningsdokumentet den önskvärda utvecklingen av utbildningens ämnesmässiga inriktning och struktur, samt vissa frågor kring ett effektivt resursutnyttjande.

¹ SLU ID: ua2015.1.1.1-409

² De fem prioriterade åtgärderna är: a) Öka effekten av studentrekryteringsinsatserna, b) Avsätta arbetstid för undervisande personal för återkommande vidareutbildning och kompetensutveckling, c) Stärka färdighetsträningen inom utbildningsprogrammen, d) Utarbeta och följa planer för extern samverkan, e) Öka internationell mobilitet bland studenter och lärare.

Utbildningens ämnesmässiga inriktning

- Utbildningarna ska ämnesmässigt utgå från SLU:s verksamhetsidé.
- Inslaget av mång- och tvärvetenskap ska öka.
- Utbildningar som har en särskilt viktig roll för den nationella kompetensförsörjningen inom SLU:s sektorer ska prioriteras.
- Innehåll och metodik i all utbildning, ner på enskild kurs, ska vila på ett vetenskapligt synsätt.
- Utbildningarna ska ha en tydlig förankring i den forskning, fortlöpande miljöanalys eller konstnärliga verksamhet som bedrivs vid SLU.

SLU:s utbildningar på grund- och avancerad nivå kopplar till globala samhällsutmaningar som klimatförändringar, mat- och vattenförsörjning, djurs och människors hälsa m.m. Utbildningen, liksom all verksamhet vid SLU, ska utgå från vår verksamhetsidé, vår vision och vår värdegrund, där kunskapen om de biologiska naturresurserna och människans förvaltning och hållbara nyttjande av dessa är central.

Den högre utbildningens värdegrund, vars grundstenar är demokrati, hållbarhet, jämställdhet och jämlikhet, ska genomsyra utbildningarna. Högskolelagen (1992:1434, 1 kap 5§) lyfter fram främjandet av en hållbar utveckling, främjandet av jämställdhet mellan kvinnor och män samt förståelse för andra länder och internationella förhållanden. Vidare är SLU:s utbildningar centrala för FN:s globala mål för hållbar utveckling (Agenda 2030).

Det sammantagna utbildningsutbudet ska vara komponerat så att det minimerar intern konkurrens om samma studenter. Utbildningsutbudet ska ta hänsyn till samhällets och arbetsmarknadens behov samt studenternas efterfrågan.

De senaste åren har SLU:s utbildningar på olika sätt belysts i flera utredningar, vilket har resulterat i att både innehåll och utbud har utvecklats.³ Under perioden 2017–2020 ska fokus ligga på fortsatt utveckling av befintligt programutbud. Eventuellt inrättande av nya program/kurser ska följas av nedläggning av gamla kurser, så att det totala kursutbudet inte ökar.

Utbildningar för hållbar utveckling

Verksamhetsidén förverkligas genom att hållbar utveckling ges ett tydligare fokus i utbildningarna. Begreppet hållbar utveckling avser såväl ekologiska, sociala som ekonomiska aspekter. Många av de utmaningar som samhället står inför kommer att kräva kunskaper inom SLU:s ansvarsområden för att lösas. Samhällsutmaningarna kan dock inte enbart hanteras inomvetenskapligt, utan kräver i större utsträckning mång- eller tvärvetenskapliga arbetssätt. För att förbereda studenterna för de utmaningar som de kommer att möta i sin framtida yrkesutövning behöver

³ Framför allt genom utredningen *On the Education at SLU* (SLU ua Fe.2012.3.0-303), vilken bl.a. resulterade i övergripande riktlinjer för utbildningen och utredningar om gemensamt innehåll i utbildningen.

mång- och tvärvetenskap därför ges ett ökat genomslag i flera av SLU:s utbildningar. Utökningar av utbildningsutbudet bör framför allt ske genom utbildningar som genomsyras av ett sådant förhållningssätt.

Utifrån en analys av omvärldens framtida behov pekar SLU:s övergripande strategi ut fyra universitetsgemensamma teman som behöver förstärkas inom SLU:s forskning: *Biobaserade material, Hållbar och säker livsmedelsförsörjning, Ekonomi* samt *Betydelsen av naturupplevelser och sällskapsdjur för människans hälsa och välbefinnande*. Med avstamp i dessa teman har tre områden identifierats som prioriterade vid utvecklingen av nya utbildningar, samt vid förändringar i innehåll och struktur i befintligt utbud:

- Odling, växtbiologi, hortikultur, vattenbruk
- Livsmedel
- Förvaltning av naturresurser i såväl samhällsvetenskapligt som naturvetenskapligt perspektiv

Intentionen är att utveckla två nya fakultetsövergripande och tvärvetenskapliga utbildningar: ett masterprogram inom livsmedelsvetenskap omfattande hela livsmedelssystemet och ett masterprogram inom växtbiologi med fokus på hållbar växtproduktion. Livsmedelsvetenskap och växtbiologi tillhör SLU:s starkaste profilmråden. Masterprogrammen kommer fylla ett tydligt samhällsbehov och ha fokus på en hållbar utveckling, särskilt utveckling av framtidens biobaserade råvaror för att nå ett fossilfritt samhälle. Inom båda områdena har förstudier genomförts. SLU har möjlighet att inom dessa områden erbjuda studenter från andra svenska och utländska lärosäten utbildningar på avancerad nivå med stark identitet och forskningsanknytning.

SLU:s fakultetsövergripande framtidsplattformar⁴ har tillkommit för att angripa breda, komplexa frågeställningar om hållbar utveckling utifrån en helhetssyn. Modellen bygger på en nära dialog mellan forskare och intressenter. SLU:s utbildningar bör bättre utnyttja den verksamhet som sker inom ramen för framtidsplattformarna, i syfte att öka forskningsknytningen, stärka samverkan med det omgivande samhället samt öka inslagen av mång- och tvärvetenskap.

SLU bör fortsätta att i samarbete med andra universitet och högskolor erbjuda utbildningar där SLU:s verksamhetsidé är tydlig. SLU:s inflytande över och insats i dessa utbildningar ska vara väsentliga.

SLU ska fortsätta att i kontakterna med regeringen verka för ett utökat utbildningsuppdrag och i argumentation särskilt lyfta fram behovet av de två nya masterprogrammen.

⁴ Fr.o.m. 2017 Framtidens skog, Framtidens mat, Framtidens städer, Framtidens djur och hälsa.

Kompetensförsörjning inom SLU:s ansvarsområden

SLU:s utbildningar inom landskap och trädgård, naturresurser och jordbruk, skog samt veterinärmedicin och husdjursvetenskap syftar till att utbilda studenter för att arbeta med viktiga samhällsfrågor på såväl en nationell som en internationell arbetsmarknad.

Flera av SLU:s utbildningar, inte minst de för Sverige unika yrkesprogrammen (bl.a. agronom, jägmästare, veterinär, djursjukskötare och landskapsarkitekt) är av stor vikt för den nationella kompetensförsörjningen inom SLU:s sektorer. De utbildningar där SLU har en särskilt viktig roll för att tillgodose kompetensbehovet ska fortsätta att erbjudas, även om studentefterfrågan är liten. SLU ska anstränga sig att finna åtgärder för att dessa – för SLU och för SLU:s sektorer – viktiga utbildningar kan ges. Dock finns det en gräns för när studentefterfrågan, trots vidtagna åtgärder, är så liten att det inte är ekonomiskt möjligt att ge utbildningen med hög kvalitet, och den bör då läggas ned.

Forskningsanknytning

Enligt högskolelagen (1992:1434, 1 kap, 2§) ska högskoleutbildning vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet. Det är också forskningsanknytningen som avgränsar högskoleutbildning gentemot övrig eftergymnasial utbildning.⁵ Innehåll och metodik i all utbildning vid SLU, ner på enskild kurs, ska vila på ett vetenskapligt synsätt. Forskningsanknytningens grad och karaktär varierar mellan olika kurser, men det är viktigt att det för varje enskild kurs förs en diskussion om utbildningens forskningsanknytning.

Den utbildning som ges vid SLU ska i sin kärna vara förankrad i den vetenskapliga kompetens som finns i SLU:s forskning, miljöanalys eller konstnärliga verksamhet.

Utbildningsstruktur

- SLU:s yrkesprogram ska fortsatt värnas och utvecklas i takt med att forskningen, samhället och det aktuella yrket förändras.
- Breda kursbaserade ingångar till generella program i naturvetenskap och samhällsvetenskap ska utredas.
- Antalet studenter bör öka framför allt på avancerad nivå.
- Ökningen bör främst ske genom fler studenter på befintliga program samt på fler fristående kurser.
- Det nätbaserade lärandet bör utvecklas.

Program och fristående kurser

Yrkesprogrammen ska fortsatt ha en stark ställning vid SLU. I vissa fall kan formen behöva ändras, men SLU ska värna sina yrkesexamina då dessa utgör starka varumärken inom SLU:s sektorer. De få yrkesprogram som har ett mycket

⁵ Se även SOU 2015:70 *Högre utbildning under tjugo år*, s. 317.

svagt studentintresse (färre än 20 helårsstudenter/årskurs) ska fortsätta att analyseras och åtgärder ska sättas in för att öka intresset. Åtgärder kan omfatta bl.a. utvecklad kommunikation, förändrat innehåll och struktur, samläsning, sammanslagning av program och namnändring.

En namnändring kan behövas även för andra yrkesprogram för att tydliggöra programmets innehåll och därigenom attrahera studenter som är intresserade av området men inte förstår innebörden av yrkesprogrammets namn. Även om vissa yrkesprogram ändrar namn eller struktur kan själva yrkesexamen värnas och vara det som programmet slutligen leder fram till.

Ett alltför starkt programfokus kan verka inlåsande för befintliga studenter och exkluderande för nya studenter som önskar en mer individuell studiegång. SLU bör därför utreda om vissa generella program, framför allt masterprogram, kan ersättas med bredare kursbaserade ingångar. En sådan lösning kan också rymma utbildningar som är nödvändiga för samhället men som omfattar så små studentgrupper att egna program inte kan motiveras.

Breda kursbaserade ingångar till utbildningen förutsätter att det tydligt indikeras hur studenterna kan välja kurser för att nå god progression i utbildningen, samt hur vägen mot en kandidat- respektive masterexamen kan se ut. För att öka möjligheterna till intern rörlighet inom SLU krävs generellt formulerade förkunskapskrav.

SLU har också målsättningen att erbjuda attraktiva utbildningar inom det livslånga lärandet. SLU har ett särskilt ansvar för det livslånga lärandet som sektorsuniversitet. Ett ökat antal fristående kurser lyfter fram SLU:s spetskompetens inom olika områden, och kan därmed bidra till det livslånga lärandet för de individer som verkar inom den gröna sektorn. Ett flexibelt upplägg för sådana kurser, t.ex. genom nätbaserat lärande eller att de är förlagda på andra tider än traditionell terminstid, underlättar för yrkesverksamma att ta del av dem.

Grundnivå och avancerad nivå

Antalet studenter på avancerad nivå bör öka. Utbildning på avancerad nivå ger expertkunskaper, vilket i än större utsträckning kommer att efterfrågas på en framtida arbetsmarknad. Utbildning på avancerad nivå är också en rekryteringsbas till utbildning på forskarnivå. Inte minst gäller det SLU:s egen forskarutbildning, vilken i sin tur kopplar till SLU:s försörjning av framtida lärare och forskare.

Nätbaserat lärande

Det nätbaserade lärandet vid SLU bör utvecklas. Det utgör idag ett litet inslag i SLU:s utbildningar. Att öka det nätbaserade lärandet möjliggör för nya studentgrupper, i synnerhet yrkesverksamma, att ta del av SLU:s utbildningar. I campusförlagda utbildningar kan nätbaserat lärande användas för att öka samläsningen mellan program som ges på olika orter, och det ger även möjlighet till utveckling av pedagogik. Nätbaserat lärande kan också användas för att skapa universitetsövergripande campusoberoende kurspaket.

Utbildning i nätbaserat lärande och i att undervisa med hjälp av olika digitala verktyg ska prioriteras. SLU:s pedagogiska utvecklingsenhet ska systematiskt utbilda lärare inom detta.

Kvalitetshöjande insatser

- Studentrekryteringen ska ökas och breddas.
- Lärares kompetensutveckling ska prioriteras.
- Ett studentcentrerat lärande ska vara genomgående i all utbildning.
- Pedagogisk utveckling och användning av ny teknik såsom digitala verktyg, ska prioriteras.
- Färdigheter och förhållningssätt ska stärkas med utgångspunkt i examensmålen.
- Ett internationellt perspektiv ska vara närvarande i alla utbildningar.
- Alla utbildningsprogram ska ha en plan för extern samverkan.

Studentrekrytering

Sveriges befolkningsstruktur förändras i och med att en allt större andel lever i stora städer. Det innebär att SLU:s traditionella studentgrupper, dvs. de som har en agrar bakgrund, minskar. Samtidigt får de frågor som SLU:s utbildningar omfattar en allt större betydelse för hela samhället, då de kopplar till utmaningar såsom t.ex. globalisering, migration, hållbarhetsfrågor och klimatförändringar.

Det är av största vikt att SLU ökar rekryteringen av studenter, med målet att nå en större och breddad studentpopulation. Detta ska ske genom att möta nya målgrupper samtidigt som SLU:s traditionella målgrupper värnas. I enlighet med SLU:s övergripande strategi ska insatserna för studentrekrytering utvecklas genom en universitetsgemensam plan. Denna ska involvera såväl direkta rekryteringsinsatser som åtgärder för hur utbildningarna presenteras på webben och i andra sammanhang.

Ett sätt att öka rekryteringen till utbildningar med lågt söktryck är att erbjuda s.k. basårsutbildning⁶, vilken ger personer som inte har naturvetenskaplig gymnasiekompetens möjlighet att uppnå kraven på särskild behörighet i vissa utbildningar. Den basårsutbildning som SLU erbjuder idag skulle kunna utvecklas till en universitetsgemensam utbildning, i syfte att rekrytera till utbildningar som är viktiga för den nationella kompetensförsörjningen men som har svårt att attrahera studenter. Att genomföra gymnasieutbildning är dock inte SLU:s uppdrag, och därför bör alternativ till att SLU inrättar en universitetsgemensam basårsutbildning undersökas.

⁶ Basårsutbildning får enligt förordningen (2007:432) erbjudas i anslutning till program som börjar på grundnivå och som vänder sig till nybörjare, om det finns brist på behöriga sökande och det finns ett behov på arbetsmarknaden av utbildad arbetskraft. Det är inte en högskoleutbildning.

Ett sådant alternativ är att se över behörighetskraven så att de inte är mer omfattande än vad utbildningen kräver. Eftersom såväl gymnasieskolan som SLU:s utbildningar genomgår förändringar kan också behörighetskraven till vissa utbildningar behöva ändras. Det är dock viktigt att nivån på utbildningen inte sänks i och med detta. Det ställer också krav på att lärarna strikt tillämpar de kvalitetskrav och examinationskrav som råder. Ändrade behörighetskrav ska föregås av konsekvensanalyser och t.ex. pilotstudier.

Lärares kompetensutveckling

Ett långsiktigt mål är att all undervisande personal ska ha pedagogisk utbildning. Detta inkluderar handledare inom den del av undervisningen som bedrivs i form av verksamhetsförlagd utbildning med annan huvudman än SLU.

Enligt det lokala kollektivavtalet (§5) är målsättningen att tillsvidareanställda lärare eller forskare i ett flerårsperspektiv ska medges utrymme för forskning, utvecklingsarbete och egen kompetensutveckling motsvarande lägst 20 procent av årsarbetstiden.

Institutionerna behöver skapa utrymme för lärare att inom sin arbetstid vidareutbilda och kompetensutveckla sig. Här avses såväl pedagogiskt nytänkande som utvecklad ämneskunskap. Det är också viktigt att lärare ges möjlighet att följa utvecklingen av branschspecifik teknologi. Lärares kompetensutveckling bör planeras och utvärderas i medarbetarsamtal.

Kompetensutveckling kan ske individuellt för varje lärare, men även lärarlagsvis för att skapa större helhetsförståelse och främja samarbete inom program och kurser. SLU:s pedagogiska utvecklingsenhet ska, efter behov, ge pedagogiskt stöd till grupper av lärare och hela lärarlag i program.

Pedagogisk kvalitet

Utbildningarna ska uppfylla högt ställda vetenskapliga och pedagogiska kvalitetskrav. Studenterna ska efter utbildningen kunna använda, kritiskt granska och kommunicera kunskap, lärandeprocesser och samhällsstrukturer. De ska också kunna reflektera över, och förhålla sig kritiskt till den egna utbildningen, till sina roller som yrkesutövare och samhällsmedborgare samt till utvecklingen av sin profession såväl som samhället i stort.

Studenternas delaktighet är central och innebär att studenterna såväl är medansvariga för utbildningen som att de kan vara med och påverka utbildningen till form och innehåll. Utbildningarna ska genomföras i digitala och fysiska lärmiljöer som främjar en studentaktiverande undervisning. Det är därför viktigt att undervisningslokaler är utformande och utrustade på lämpligt sätt och att det finns tillräcklig infrastruktur i form av bibliotek, studieplatser, IT-infrastruktur m.m.

De excellenta lärare⁷ som utses vid SLU ska bidra till en ökad pedagogisk kvalitet genom att stimulera den pedagogiska utvecklingen och stötta det pedagogiska ledarskapet.

Färdighetsträning och generella kompetenser

För att förbereda studenter för deras inträde på arbetsmarknaden är det viktigt att de kontinuerligt under sin utbildning ges möjlighet att träna färdigheter som de behöver i sitt framtida yrkesliv. Färdighetsträningen inom utbildningarna ska därför stärkas. Inom alla program ska undervisningen innehålla ett tillräckligt stort mått av praktiska moment, exkursioner, externa kontakter etc., så att examensmålen kan uppfyllas med hög kvalitet.

Likaså ska insatser göras för att stärka studenternas generella kompetenser, vilket också är något som i stor utsträckning efterfrågas på arbetsmarknaden. Insatserna bör ta sin utgångspunkt i att generella kompetenser integreras i ämneskurser med progression. Utbildningsavdelningen bör få i uppdrag att tillsammans med biblioteket utveckla en universitetsgemensam webbkurs om generella kompetenser.

Internationalisering

SLU:s studenter utbildas för att arbeta inom områden med koppling till globala samhällsfrågor. Utbildningarna ska bidra till att studenterna utvecklar sin förmåga att se sig själva och sin utbildning i ett internationellt sammanhang. Alla utbildningar ska ha en tydlig internationell dimension. Det innebär dels att internationella aspekter och perspektiv ska ingå i utbildningen, dels att internationellt utbyte inom utbildningarna underlättas.

Under perioden 2017–2020 ska SLU:s strävan att tydliggöra den internationella dimensionen fokusera på att öka mobiliteten bland såväl lärare som studenter.

Alla program ska vara strukturerade så att det finns uppenbara möjligheter för studenter att delta i internationellt utbyte inom programmet. För den utresande studenten ska det vara tydligt huruvida kurser vid andra lärosäten kan tillgodoräknas i utbildningen. Inresande studenter ska kunna hitta attraktiva kurser att läsa inom SLU:s utbildningar.

Extern samverkan

Samverkan med aktörer utanför universitetsvärlden ger ett mervärde till utbildningen, om den planeras så att den blir meningsfull för respektive utbildning. Alla utbildningsprogram ska utarbeta och följa en långsiktig plan för hur extern samverkan utgör en del av utbildningen. Planen ska beskriva mål, progression, genomförande, ansvar och uppföljning av samverkan inom varje program. Samverkan ska fokusera på den sektor eller bransch som utbildningen är inriktad mot.

⁷ Lärare som uppnått en högre nivå av pedagogisk skicklighet, enligt särskilda krav och kriterier (SLU ua2013.2.5.3-5500)

SLU:s alumner är viktiga som ett led mellan utbildningen och arbetslivet. Goda förbindelser med alumner bidrar till att stärka kontakten med omvärlden och att stärka SLU:s varumärke.

Effektivt resursutnyttjande

Enligt beslut från styrelsen ska alla institutioner och fakulteter utarbeta planer för att garantera en långsiktig kompetensförsörjning. Det är av yttersta vikt att de kompetensförsörjningsplaner som utarbetas tar hänsyn till den verksamhet som bedrivs inom utbildning på grund- och avancerad nivå.

SLU arbetar med att utveckla en ny resursfördelningsmodell för utbildning på grund- och avancerad nivå. Principerna för resursfördelning⁸ ska vara enkla och transparenta, gemensamma för hela SLU samt ge långsiktiga planeringsramar. En harmoniserad resursfördelning skapar bättre förutsättningar för samordning över olika organisatoriska nivåer. SLU ska fortsätta det utvecklingsarbete som pågår mot en gemensam kursstruktur, vilket ger förutsättningar för ökad samläsning av kurser.

Verktyg och system som stödjer arbetet är en viktig förutsättning för att uppnå målet med enkel och transparent resursfördelning. SLU arbetar för närvarande med utveckling av ett nytt budgetverktyg. Om verktyget efter implementering fungerar tillfredsställande kan projekt- och kursbudgetering bli föremål för ett framtida utvecklingsprojekt.

Genomförande och uppföljning

De mål, prioriteringar och åtgärder som beskrivs i SLU:s övergripande strategi och i detta inriktningsdokument ska konkretiseras och genomföras framför allt i SLU:s årliga process för planering och anslagsfördelning.

Fakulteterna ska i sina strategier klargöra tillämpningen av SLU:s övergripande strategi samt detta inriktningsdokument. Strategiska beslut ska återspeglas i fakulteternas anslagsfördelning, verksamhetsplaner och andra typer av styrdokument och beslut.

De strategiska målen som preciseras i SLU:s övergripande strategi och i detta inriktningsdokument följs bland annat upp genom SLU:s systematiska kvalitets-säkringsarbete för utbildning. Rektor ska fatta beslut om hur SLU ska organisera det systematiska kvalitetsarbetet, vilket ska gälla från och med 2017.

⁸ Enligt styrelsens beslut den 19 februari 2014 (dnr SLU ua 2014.1.1.1-572).